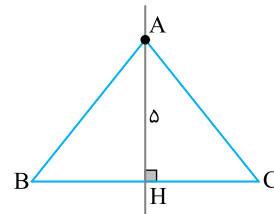

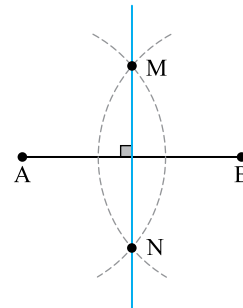
فصل اول: ترسیم‌های هندسی و استدلال

راه حل تمرین‌ها

۱ ضلع BC را به طول ۸ واحد ترسیم می‌کنیم. سپس عمود منصف BC را رسم می‌کنیم. به مرکز H، وسط BC و شعاع ۵ کمانی رسم می‌کنیم. محل برخورد این کمان با عمود منصف BC را A می‌نامیم. مثلث ABC مورد نظر است.

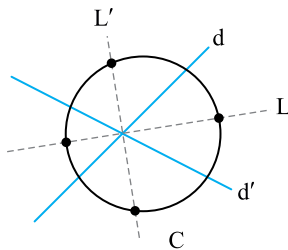
۲ الف پاره خط AB به طول ۸ سانتی‌متر را رسم می‌کنیم. دهانه‌ی پرگار را به اندازه‌ی بیش از نصف AB باز می‌کنیم و به مرکز A و B کمان‌هایی می‌زنیم تا یکدیگر را در نقطه‌های M و N قطع کنند. خط MN جواب است.

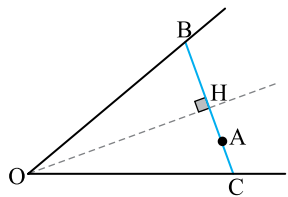
ب) توجه کنید که اگر دهانه‌ی پرگار کم‌تر از $\frac{AB}{2}$ باز شود، دو کمانی که در بند الف گفتیم، یکدیگر را قطع نمی‌کنند. پس دو نقطه به فاصله‌ی ۸ سانتی‌متر از A و B داریم و هیچ نقطه‌ای به فاصله‌ی ۳ سانتی‌متر از A و B نداریم. اما اگر شعاع کمان‌ها ۴ باشد، دو کمان بر هم مماس می‌شوند و در وسط پاره خط AB به هم می‌رسند. یعنی فقط یک نقطه داریم که از A و B به فاصله‌ی ۴ سانتی‌متر است.

۳ می‌دانیم هر نقطه روی نیمساز زاویه، از دو ضلع زاویه به یک فاصله است. اگر L و L' نیمسازهای زاویه‌های بین دو خط متقاطع d و d' باشند، هر نقطه روی این نیمسازها از دو خط d و d' به یک فاصله است. معلوم است که نقطه‌های برخورد دو خط L و L' با دایره‌ی C، ویژگی مورد نظر را دارند.

چون هر خط دایره را حداکثر در دو نقطه قطع می‌کند، پس این مسأله حداکثر چهار جواب ممکن است داشته باشد.

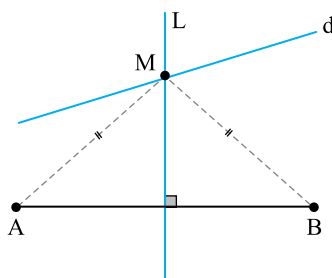
۴ نیمساز زاویه‌ی O را رسم می‌کنیم. از نقطه‌ی A خطی عمود بر این نیمساز رسم می‌کنیم تا ضلع‌های زاویه‌ی O را در B و C قطع کند (شکل را ببینید). این خط جواب است.

دلیل: در مثلث OBC، OH هم نیمساز و هم ارتفاع است. پس این مثلث متساوی‌الساقین است و در نتیجه $\widehat{OBC} = \widehat{OCB}$

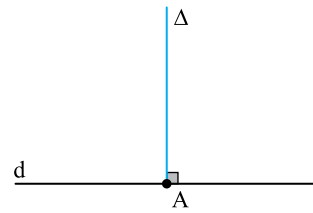
۵ می‌دانیم هر نقطه روی عمود منصف پاره خط AB از دو نقطه‌ی A و B به یک فاصله است. اگر L عمود منصف پاره خط AB باشد، نقطه‌ی برخورد خط d با این عمود منصف ویژگی مورد نظر را دارد.

در صورتی که خط d با L موازی باشد، مسأله جواب ندارد. اگر خط d بر L منطبق باشد، مسأله نامتناهی جواب دارد. اگر d و L متقاطع باشند (مانند شکل)، مسأله یک جواب دارد.

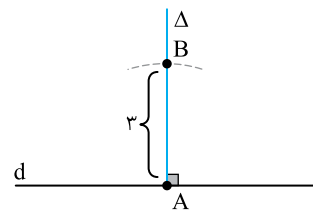
۶

از نقطه‌ی دلخواه A روی خط d خط Δ را عمود بر d رسم می‌کنیم (شکل (۱) را ببینید).

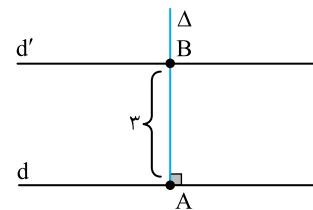
شکل (۱)

به مرکز A و شعاع ۳ کمانی می‌زنیم و محل برخورد آن را با Δ ، B می‌نامیم (شکل (۲) را ببینید).

شکل (۲)

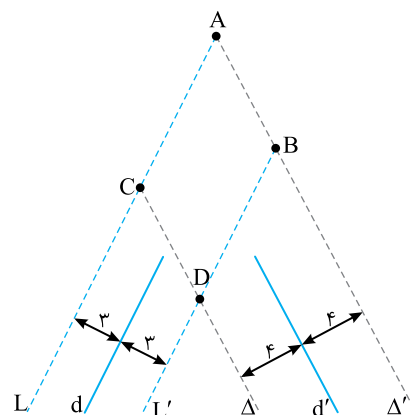
از نقطه‌ی B خطی موازی d رسم می‌کنیم (شکل (۳) را ببینید). این خط، خط مورد نظر است.

شکل (۳)

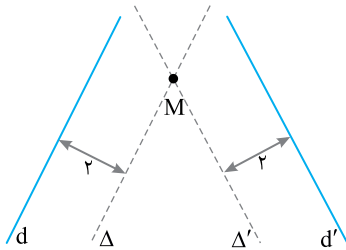
۷

از نمادگذاری شکل زیر استفاده می‌کنیم که در آن L و L' دو خط موازی d و به فاصله‌ی ۳ از آن هستند و همچنین Δ و Δ' خط‌هایی موازی d' و به فاصله‌ی ۴ از آن هستند. محل برخورد این خط‌ها، نقطه‌های مطلوب هستند (نقطه‌های A ، B ، C و D در شکل).

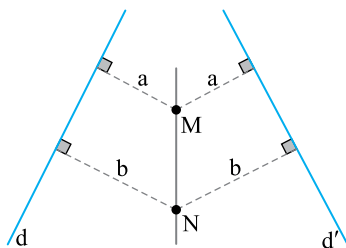
۸

مطابق شکل خط Δ را موازی d و به فاصله‌ی ۲ از آن و همچنین خط Δ' را موازی d' و به فاصله‌ی ۲ از آن در نظر می‌گیریم. محل برخورد این دو خط نقطه‌ی مورد نظر است (نقطه‌ی M در شکل).

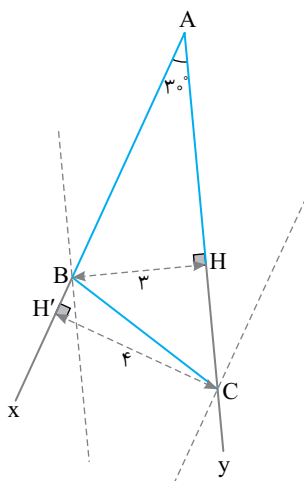
۹

مانند مسأله‌ی قبل نقطه‌های M و N را به گونه‌ای پیدا می‌کنیم که M به فاصله‌ی a از d و d' و N به فاصله‌ی b از d و d' قرار دارند. خطی که از M و N می‌گذرد، جواب مسأله است.

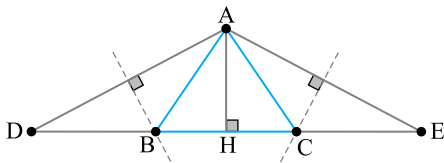

۱۰

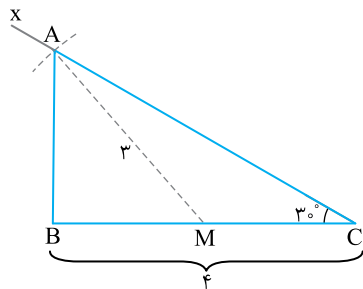
ابتدا زاویه‌ی A را مساوی 30° رسم می‌کنیم. سپس خطی موازی با یک ضلع این زاویه مثلاً Ay و به فاصله‌ی ۳ از آن رسم می‌کنیم تا ضلع دیگر را در B قطع کند. همچنین خطی موازی ضلع Ax و به فاصله‌ی ۴ از آن رسم می‌کنیم تا ضلع Ay را در C قطع کند. مثلث ABC ، مثلث مورد نظر است.

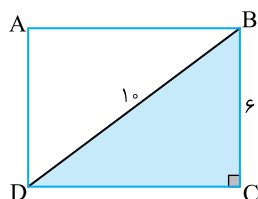
۱۴ فرض کنید مثلث رسم شده است. BC را از طرف B به اندازه‌ی ساق AB امتداد می‌دهیم تا به نقطه‌ی D برسیم و همین کار را از طرف C انجام می‌دهیم تا E به دست آید. در این صورت DE برابر محیط مثلث است. مثلث ABC به سادگی قابل رسم است (مسأله‌ی قبل را ببینید). عمودمنصف‌های AD و AE ضلع DE را در B و C قطع می‌کنند. مثلث ABC مثلث مطلوب است.

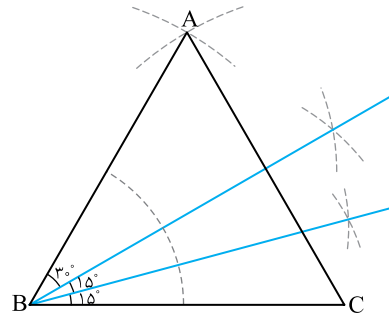
۱۵ ابتدا پاره‌خط BC را به اندازه‌ی ۴ سانتی‌متر رسم می‌کنیم. سپس از رأس C نیم‌خط Cx را رسم می‌کنیم به طوری که با BC زاویه‌ی 30° بسازد (شکل را ببینید). سپس به مرکز M (وسط BC) و شعاع ۳ کمانی می‌زنیم تا نیم‌خط Cx را در A قطع کند. مثلث ABC مثلث مطلوب است.

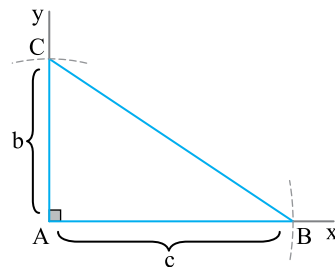
۱۶ مسأله را حل شده فرض می‌کنیم (از نمادگذاری شکل زیر استفاده می‌کنیم). فرض کنید ضلع BC و قطر DB معلوم باشند. مثلث قائم‌الزاویه‌ی DBC را با معلومات وتر و یک ضلع زاویه‌ی قائمه می‌توان رسم کرد (مسأله‌ی قبل را ببینید). پس از رسم این مثلث، از B خطی موازی DC و از D خطی موازی BC رسم می‌کنیم. محل برخورد این دو خط، نقطه‌ی A ، رأس چهارم مستطیل است.

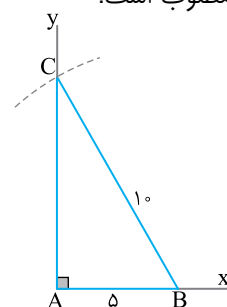
۱۱ پاره‌خط دلخواه BC را رسم کنید. به مرکز B و C و شعاع BC دو کمان بزنید تا یک‌دیگر را در نقطه‌ی A قطع کنند. در این صورت مثلث ABC متساوی‌الاضلاع است و $\hat{B} = 60^\circ$. با رسم نیمساز زاویه‌ی B ، دو زاویه‌ی 30° و با رسم نیمساز یکی از این زاویه‌های 30° درجه، دو زاویه‌ی 15° درجه ایجاد می‌شود.

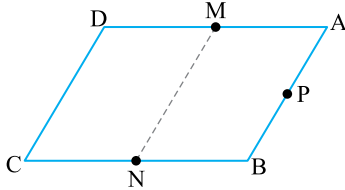
۱۲ فرض می‌کنیم $AB=c$ ، $AC=b$ و $\hat{A} = 90^\circ$. زاویه‌ی قائمه‌ی xAy را رسم می‌کنیم (روش رسم دو خط عمود بر هم را در متن درس دیده‌ایم). به مرکز A و شعاع C کمانی می‌زنیم تا Ax را در B قطع کند. سپس به مرکز A کمانی به شعاع b می‌زنیم تا Ay را در C قطع کند. مثلث ABC ، مثلث مطلوب است.

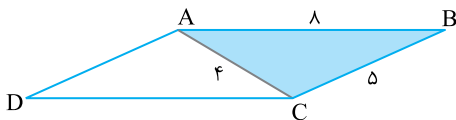
۱۳ زاویه‌ی قائمه‌ی xAy را مطابق شکل رسم می‌کنیم. نقطه‌ی B را روی Ax طوری انتخاب می‌کنیم که $AB=5$. اکنون به مرکز B و شعاع ۱۰ کمانی می‌زنیم تا Ay را در C قطع کند. مثلث ABC مثلث مطلوب است.

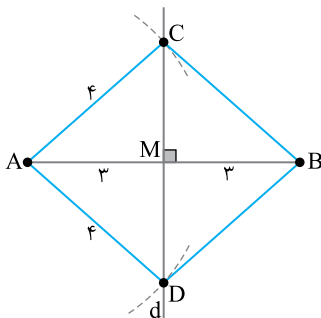
۲۰ مسئله را حل شده فرض کنید (شکل زیر را ببینید). از نقطه‌ی P خطی موازی MN رسم می‌کنیم. روی این خط نقطه‌های A و B را طوری انتخاب می‌کنیم که P وسط AB باشد و $AB=MN$. از A به M وصل می‌کنیم و به اندازه‌ی MA امتداد می‌دهیم تا نقطه‌ی D به دست آید. به همین ترتیب از B به N وصل می‌کنیم و به اندازه‌ی BN امتداد می‌دهیم تا نقطه‌ی C به دست آید. $ABCD$ متوازی‌الاضلاع مورد نظر است.

۲۱ مطابق شکل، مثلث ABC را با معلوم بودن طول سه ضلع رسم می‌کنیم. از A خطی موازی BC و از C خطی موازی AB رسم می‌کنیم تا یک‌دیگر را در D قطع کنند. $ABCD$ متوازی‌الاضلاع مورد نظر است.

۲۲ ابتدا پاره‌خط AB را به طول ۶ رسم می‌کنیم. عمودمنصف این پاره‌خط را رسم می‌کنیم (خط d در شکل). اکنون به مرکز A و شعاع ۴ (طول ضلع) کمانی می‌زنیم تا عمودمنصف AB را در C و D قطع کند. این دو نقطه، رأس‌های دیگر لوزی هستند. پس $ACBD$ لوزی مورد نظر است.

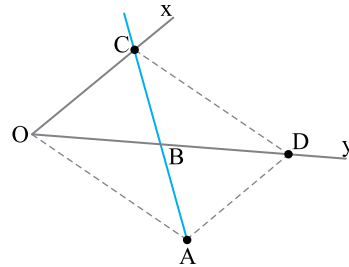

۲۳ فرض می‌کنیم $BC=B'C'$. در این صورت دو مثلث ABC و $A'B'C'$ به حالت (ض‌ض‌ض) هم‌نهشت‌اند، پس $\hat{A}=\hat{A}'$ که خلاف فرض است.

۲۴ الف) اگر در مستطیل قطرهای برابر باشند، آن‌گاه مربع است.

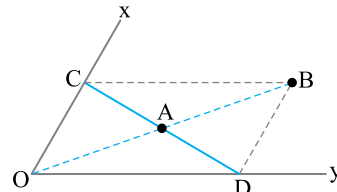
عکس قضیه‌ی «الف»: اگر مستطیلی مربع باشد، آن‌گاه قطرهای آن برابرند. عکس این قضیه درست است، پس قسمت «الف» قضیه‌ای دو شرطی است: «مستطیل، مربع است، اگر و تنها اگر قطرهایش برابر باشند».

۱۷ مانند شکل از نقطه‌ی A خطی موازی ضلع Ox رسم می‌کنیم تا ضلع Oy را در D قطع کند. سپس از D خطی موازی OA رسم می‌کنیم تا ضلع Ox را در C قطع کند. چهار ضلعی $OCDA$ متوازی‌الاضلاع است پس قطرهای آن یک‌دیگر را نصف می‌کنند، بنابراین AC که یک قطر این متوازی‌الاضلاع است، توسط قطر دیگر یعنی OD نصف می‌شود. در نتیجه $AB=BC$.

۱۸ زاویه‌ی xOy و نقطه‌ی A درون این زاویه را در نظر می‌گیریم (شکل را ببینید). OA را از طرف A به اندازه‌ی خودش امتداد می‌دهیم تا نقطه‌ی B به دست آید.

اکنون از B خط‌هایی موازی Ox و Oy رسم می‌کنیم تا این ضلع‌ها را به ترتیب در D و C قطع کنند. $ODBC$ متوازی‌الاضلاع است، پس CD همان پاره‌خط مورد نظر است.

۱۹ مسئله را حل شده فرض می‌کنیم و متوازی‌الاضلاع $ABCD$ را می‌نامیم. فرض کنید ارتفاع AH معلوم باشد. مثلث قائم‌الزاویه‌ی AHC با معلومات وتر (طول یک قطر متوازی‌الاضلاع) و یک ضلع زاویه‌ی قائمه (ارتفاع متوازی‌الاضلاع) قابل رسم است. پس از رسم این مثلث، از A خطی موازی HC رسم می‌کنیم.

سپس به مرکز O ، (وسط AC) و شعاع نصف قطر دیگر، کمانی می‌زنیم تا این خط را در B قطع کند (شکل را ببینید). از B به C وصل می‌کنیم. از A خطی موازی BC رسم می‌کنیم تا HC یا امتداد آن را در D قطع کند. $ABCD$ متوازی‌الاضلاع مورد نظر است.

